

VEREENIGING
TER BEOEFENING VAN DE KRIJGSWETENSCHAP.
1886-1887.

*Vergadering van Donderdag, 14 April 1887,
des avonds ten half acht ure.*

Voorzitter: De heer VAN ROUYEROY.

De VOORZITTER. Alvorens over te gaan tot de onderwerpen aan de orde, heb ik de eer aan de heeren mede te deelen, dat ontvangen is van den heer H. Ceelen, 1ste luitenant-adjudant der d.d. schutterij te Rotterdam, een ontwerp-programma voor een nationalen schietwedstrijd; en van den heer L. M. Baale: Berichten en mededeelingen van de vereeniging van leeraren aan inrichtingen van middelbaar onderwijs, 4^e reeks, n°. 14, waarin voorkomt: „Het militair element, een der onderdeelen van de volksopvoeding,” door L. M. Baale.

Aan beide gevers is bereids de dank der Vereeniging betuigd.

Voorts is door het hoofdbestuur der vereeniging van leeraren aan inrichtingen van middelbaar onderwijs verzocht, tegen betaling, een 50tal overdrukken der rede van den heer van Dam van Isselt, op 24 Februari l.l. in deze vergadering gehouden, te mogen ontvangen, ten einde die aan heeren directeurs der hoogere burgerscholen uit te reiken.

Het bestuur heeft dit, met het oog op het goede doel, tegen den kostenden prijs toegestaan.

Aangenomen voor kennisgeving.

1886/87.

gelegenheid te zijn een ruimen greep te kunnen doen op het gebied der militaire geschiedenis van Indië in de laatste dertig jaren en datgene te kunnen bespreken, wat mij voorkwam op het tijdstip mijner voordracht van het meest actueel belang te zijn.

Mijn doel was daarbij om een behoorlijk samengestelde verhandeling te leveren, eene deftige, op schrift gebrachte voordracht, zooals wij die in de Vereeniging gewoon zijn en zeker Mijne heeren! zoudt gij de gebruikelijke voorlezing niet hebben gemist, wanneer ik had kunnen doen zooals ik wilde. De omstandigheden waren echter tegen.

Om iets actueels te kunnen leveren, begon ik natuurlijk met de samenstelling uit te stellen, doch juist tegen den tijd, dat ik beginnen wilde, waren er onverwachte gebeurtenissen, die mij tot eene buitenlandsche reis verplichtten.

Ik vroeg eerst uitstel, dat mij welwillend werd verleend, doch toen ik daarna afstel vroeg, had uw bestuur bezwaar en om mijn woord gestand te doen, ben ik heden toch voor u verschenen, hoewel tot spreken volstrekt niet op de gebruikelijke wijze voorbereid.

In plaats van een goed uitgewerkt stuk, zult gij u dus moeten vergenoegen met het door mij mondeling ten beste geven van eenige herinneringen uit mijn militaire loopbaan. Ik hoop deze zoodanig te kiezen, dat de gedachtenwisseling, die er uit voort kan komen aan onze Indische krijgskennis, aan het Indische leger ten nutte is.

Voor ik echter daartoe overga, wensch ik een enkel oogenblik met u zeven jaren terug te gaan en u te herinneren, dat ik in Januari 1880 de eer had eveneens in uw midden het woord te voeren over Indische legerbelangen. Wel had toen dat leger nog niet zulk eene behoefte aan krachtige zorg als nu, maar de periode van achteruitgang was reeds ingetreden en hoewel de destijds aangegeven middelen, meer bedoelden de verbetering van het gehalte der sujetten en het weren van het slechtste deel der overbevolking van onze burens, zoo is toch het grootste deel van hetgeen toen gezegd is ook nu nog geheel actueel.

Ik zal dit pleidooi hier niet in zijn geheel herhalen, doch

er is één punt bij van zulk een belang, dat ik het niet met stilzwijgen kan voorbijgaan en ik verzoek daarom de vergunning U te mogen voorlezen datgene, wat toen reeds door mij werd voorgedragen als de meest krachtige maatregelen om de werving voor het Indische leger te bevorderen, niet alleen in Europa, maar vooral ook van de zoogenaamde „inlandsche kinderen" in Indië, de Indo-Europeanen.

De heeren, die gevolgd hebben datgene, wat vooral in den laatsten tijd over de aanvulling van het Indische leger met Europeanen is gesproken en geschreven, zullen zeker ook hebben gelezen wat de heer E. B. Kielstra in het Indisch Genootschap onlangs hieromtrent heeft gezegd. Bij de discussiën, die op zijne voordracht volgden, werd door den Kolonel van de Pol en door mij gewezen op de elementen in Indië zelf, waarvan een zoo nuttig gebruik zou kunnen worden gemaakt voor onze koloniale legermacht, doch die door ons koloniaal bestuur te zeer worden verwaarloosd.

Kolonel van de Pol wilde een anderen weg als ik. Hij wilde de Europeanen in Indië aan den dienstplicht onderwerpen. Ik wenschte dit echter niet, ook om politieke redenen, doch ik zou zoodanige voorwaarden willen in het leven roepen dat de vrijwillige dienstneming voor den Indo-Europeaan de beste weg werd om zich een goed bestaan voor de toekomst te verzekeren.

Reeds in 1860 bereed ik dit stokpaardje en ik heb wat ik wilde toen geformuleerd, nagenoeg in de volgende woorden:

„Bij het vergeven van alle landsbetrekkingen, zoowel in „Nederland als in de Koloniën en ook voor zooveel mogelijk „bij benoemingen, die uitgaan van provinciale en stedelijke „besturen of van andere corporatiën, die met het Rijk in betrekking staan, zal voortaan als vaste regel worden aangenomen, dat personen die tien of meer volle jaren (dienst in „de Koloniën telt dubbel) in militairen land- of zeedienst hebben „doorgebracht en die overigens voldoen aan alle eischen voor „de betrekking gesteld, de eischen van leeftijd buiten de beschouwing gelaten, zullen vóórgaan boven alle andere aspiranten.

„Wat den leeftijd aangaat, zal er bij oud-militairen alléén

„op worden gelet, dat zij krachtig genoeg zijn om de verschillende aan de betrekking verbondene werkzaamheden naar behoren te vervullen.

„Bij het bewijs van eervol ontslag uit 's lands militairen dienst, zullen de in de eerste plaats bedoelde personen moeten overleggen een certificaat van onberispelijk gedrag, uit te reiken door de Ministeriën van Oorlog en Marine en door het Departement van Oorlog in Ned. Indië.

„Wat de mededinging der militairen onderling aangaat, wordt aangeteekend, dat de hoogste in graad bij het verlaten van den dienst vóórgaat bij de benoeming. Bij gelijken rang zal op langeren diensttijd worden gelet met dien verstande, dat bij de rangberekening de dienst in de koloniën en ook die in tijd van oorlog in Europa, dubbel zal worden geteld.

„Het is de bepaalde wil van den wetgever, dat van deze voorschriften om geen enkele reden daarbuiten gelegen ook slechts in het geringste worde afgeweken.”

Ik hield mij toen overtuigd en ik ben dit nog, dat, wanneer zoodanige bepalingen zouden bestaan en wanneer daaraan streng en vast de hand werd gehouden, dat dan bij de neiging der Indo-Europeanen om landsbetrekkingen te bekleeden, men reeds in Indië zelf bijna voldoende elementen zou hebben om een, ook wat het Europeesche gedeelte betreft, goed samengesteld nationaal-koloniaal leger te bezitten.

De bezwaren, in de vergadering van 1880 tegen mijne ontwerp-regeling aangevoerd, waren niet beduidend. Het ernstigste was, dat zulke bepalingen in strijd zouden zijn met de letter der grondwet, die aan alle Nederlanders het recht toekent om tot alle landsbetrekkingen te worden benoemd. Gemakkelijk was daarop het antwoord, want hield men zich vast aan die letter dan zou men alle examina moeten afschaffen en nimmer voor eenige betrekking bijzondere eischen stellen. Een ieder, die goed gebouwd en gezond is, kan immers soldaat worden en het *recht* gaat ook voor de anderen niet verloren; de oude soldaten hebben alleen de *voorkeur*.

Ik zal dit punt thans niet verder uitspinnen, doch vóór ik van 1880 afstap nog eene enkele herinnering aan die Januari-

vergadering. Ze valt geheel buiten het kader van van avond, ze betreft de veiligheid van ons eigen Nederland en het groot belang van een samengaan van België en Nederland in geval van moeilijkheden in Europa.

Ook in dit opzicht zijn wij nog even ver als zeven jaar geleden. Zoowel in België als bij ons is de toestand van het leger nog in hoofdzaak dezelfde en dan heeft „samengaan” toch weinig te beteekenen.

Zonder algemeenen dienst- of oefenplicht (hoe men het ook noemen wil) kunnen beide landen hunne neutraliteit niet krachtig handhaven en elkâar daartoe den sterken arm leenen.

Daarom Mijne Heeren! zij het mij vergund hier de woorden te herhalen door onzen hoog geachten voorzitter den generaal Knoop toen aan het slot der vergadering gesproken:

„Het is een voorrecht van den Voorzitter dezer vergadering „dat hij zijne meening niet behoeft te uiten, het zou mij thans „ook zeer moeilijk vallen.

„Wanneer ik echter den algemeenen indruk van het gevoerd „debat mocht weergeven dan zou ik dit zeggen: een nauw „vriendschappelijk verbond tusschen Nederland en België is „van het hoogste belang; de kansen voor verdediging zouden „voor beiden daardoor gunstiger worden (*gunstiger*, want *zeker-* „*heid* kan over de uitkomst van die verdediging niet worden „gegeven); een of- en defensief verbond is voor het oogenblik „onmogelijk, met het oog op de gewaarborgde neutraliteit van „België, die neutraliteit kan echter voor België weinig nut „opleveren en bij het uitbreken van een oorlog zou België zeer „verkeerd doen daarop te zeer te vertrouwen. Integendeel, is „het te verwachten, dat de groote mogendheden zich aan die „neutraliteit al bitter weinig zullen laten gelegen liggen. Heeft „eene aanranding van de neutraliteit van België plaats, dan „zijn wij in ons volste recht ons bij België aan te sluiten. „Daarom dan ook moet bij ons een wijze staatkunde er toe leiden „om alles voor te bereiden, wat voor het mogelijk geval van „een ondersteuning van België zou kunnen dienen.”

Ik heb gemeend met het oog op den steeds meer gespannen toestand in Europa deze gewaardeerde woorden van generaal

Knoop nog eens ernstig in herinnering te mogen brengen en ga nu over tot de behandeling van hetgeen ik u heden avond te zeggen heb.

Om datgene, wat ik als herinnering uit mijn militaire loopbaan mede zal deelen voor zooveel als in mijn vermogen is nuttig te doen zijn, heb ik mij voorgesteld eenige stellingen te bespreken en te betoogen en ik heb bij de keuze dier stellingen vooral gelet op de onderwerpen, die in de laatste tijden bij de behandeling van Indische oorlogszaken in het bijzonder de aandacht trokken.

Mijne eerste stelling is verdeeld in twee onderdeelen namelijk:

a. *De infanterie is zeker ook in Indië het hoofdwapen van het leger, doch bij de tegenwoordige beweging in het belang van dat wapen, kan het niet anders dan nuttig zijn om er ernstig aan te herinneren, dat mindere behartiging der belangen van de andere wapens evenzeer groote nadeelen kan ten gevolge hebben.*

b. *Men wijst in publieke geschriften herhaaldelijk op het gevaar van troepen-aanvoerders in Indië, die niet volkomen op de hoogte zijn van de eigenschappen en de eischen van het wapen der infanterie; doch de ondervinding bij verschillende gelegenheden heeft mij geleerd, dat in de practijk dit gevaar slechts zelden bestaat, terwijl daarentegen gemis aan voldoende kennis van het gebruik der andere wapens bij name van de artillerie en van de genie, tot groote nadeelen heeft geleid.*

Het tweede deel dezer stelling is een gevolg zoowel mijner eigen herinneringen als van de studie der verdere en vroegere gebeurtenissen te Atjeh. Hoe de artillerie daar dikwijls ondoelmatig werd gebruikt, is vrij algemeen bekend en wat de genie betreft, de kennis daarvan is buiten het wapen zelf nog minder dan die van de artillerie en reeds van af de 1e expeditie tegen Atjeh ondervond men ook daarvan de schadelijke gevolgen. Ik zal daarvan thans geen voorbeelden aanhalen om noodloozen strijd te vermijden, doch mocht mijne stelling in twijfel worden getrokken, dan zal ik met de bewijzen niet achterwege blijven.

Ik wil liever beginnen met U al pratende op de hoogte te

brengen van den toestand, waarin het wapen der genie vroeger bij het Indische leger was en dien waarin ze nu verkeert. Men kan dan daaruit afleiden hoe door hen die bevel voerden het groote belang eener goede genie te velde wel degelijk werd ingezien.

Toen ik dertig jaren geleden in Indië kwam, bestond de genie, die toen nog een *dienst* en geen *wapen* heette, niet anders dan uit officieren, opzichters en zes compagnieën geniewerklieden, die den naam van sappeurs droegen. De officieren waren belast met de uitvoering der zoogenaamde *buitengewone fortificatiewerken* op de drie hoofdplaatsen van Java en te Tjilatjap en verder met het daarstellen en het onderhoud van militaire kampementen en gebouwen. Dit was hun hoofddienst maar ze waren ook nog bij de compagnieën quasi-sappeurs ingedeeld en Zaterdags of Zondags 'smorgens werd er geexerceerd of inspectie gehouden. Overigens werd er naar de compagnie weinig omgezien en feitelijk werd deze als regel overgelaten aan den sergeant-majoor; de officieren hadden geen tijd om er zich meê te bemoeien.

Wanneer eene militaire expeditie moest worden uitgerust, dan werd tijdelijk eene genie te velde gecreëerd. Officieren werden uit verschillende deelen van den archipel bij elkander getrokken en uit de het dichtstbij gelegen compagnieën werden detachementen onderofficieren en soldaten getrokken, die onder de bevelen van hun onbekende en dikwijls met den troependienst weinig of niet bekende officieren werden gesteld.

De wapening der menschen was hoogst eenvoudig. De inlandsche sappeurs hadden lansen en de Europeanen een kort geweer oud dragonder-model.

Zoo als de oorlogen echter toen gevoerd werden, had men aan die gelegenheidsgenie soms nog zeer voldoende.

Zoo was ik in 1863 kommandant van de 6e compagnie sappeurs te Padang en mocht voor de expeditie naar Nias, uit de 90 personen, die ik onder mijne directe bevelen had, er 40 uitzoeken om meê te nemen. Van dat detachement had men gedurende de zes weken, die de expeditie duurde goede diensten, wat er te doen was, werd gedaan; doch dit was een bijzonder gunstig geval; ik had mijne eigene soldaten en nog wel uitgezochte soldaten.

Niet altijd had men echter hetzelfde goede resultaat en ik herinner mij daarvan b. v. een enkel feit, dat ongeveer ter zelfder tijd als de expeditie tegen Nias in de Z. en O.-afdeeling van Borneo plaats had. Er was eene aanvalskolonne gezonden naar een der boven-rivieren, ik meen de boven-Teweh of de Montallat en van Bandjermasin uit had men onder de bevelen van een sergeant een detachement geniesoldaten meêgegeven. De kolonne, die met prauwen vervoerd werd, stuitte op een grooten boomstam in de rivier, die, wilde men verder gaan, eerst opgeruimd moest worden. Aan de genie werd daartoe de last gegeven.

De sergeant kwam met zijne manschappen voor, maar niemand wist er weg mede en dat was waarlijk niet te verwonderen, want het toeval wilde, dat de Europeesche geniewerklieden die men had meêgenomen, ververs, glazenmakers en metselaars waren en de inlanders waren niet veel meer dan bijloopers. Eindelijk begon men met handbijlen te kappen en met eene trekzaag te werken, maar hij die weet, wat de opruiming van een zwaren nog levenden boomstam zelfs aan den geoefenden werkman met goed gereedschap kost, zal niet verwonderd zijn, dat er niets van te recht kwam. Na uren vergeefschen arbeid zag de kolonne-commandant, dat er van slagen geen quaestie was en hij moest terug; de gansche tocht was mislukt door gemis aan eene goede bruikbare genie te velde.

Ziedaar een enkel staaltje, doch dergelijke gevallen hebben zich meer voorgedaan en toch duurde het nog tot het jaar 1870 eer hierin verbetering werd gebracht.

Die verbetering d. i. de oprichting van een werkelijk korps militaire genie heeft men vooral te danken aan het krachtig initiatief van wijlen den luitenant-generaal Kroesen, die al het belang inzag van een behoorlijke genie te velde. Bij de genie zelf vond de nieuwe maatregel niet zoo erg veel bijval doch de generaal hield niet van uitstel en zóó werd op zijn last in 1870 de grondslag gelegd voor de formatie van het wapen der genie zooals die thans bestaat.

Als kapitein had ik het voorrecht bij de eerste vorming van het korps mineurs (later genietroepen) te worden ingedeeld en

na twee jaren dienst als compagnieskommandant kreeg ik als majoor de korpsleiding. Ik verzoek U verschooning Mijne heeren! wanneer ik U hier vertel dat die vier jaren van mijn dienst-tijd tot de aangenaamste herinneringen mijner loopbaan behooren. Wel had ik ook moeilijke doode punten te overwinnen, doch geholpen door bekwame en energieke officieren, ook van het wapen der infanterie, die ons incompleet moesten aanvullen en waaronder ik later mijn besten pionnier telde, heb ik met lust gearbeid aan de vorming van een bruikbaar korps uit zeer heterogene bestanddeelen. Inlichtingen werden door ons van alle kanten ingewonnen omtrent de oorlogsgenie bij koloniale legers en bij de legers in Europa en dit alles werd pasklaar gemaakt voor bijzondere Indische toestanden.

Nagenoeg waren wij met onzen arbeid gereed toen de eerste expeditie tegen Atjeh werd ondernomen en een compagnie genietroepen, onder bevel van kapitein E. B. Kielstra gecommandeerd werd om daaraan deel te nemen.

Ik zeg met opzet *nagenoeg* gereed, omdat men bij die eerste expeditie van de genie nog niet de diensten had welke men meende er van te kunnen verwachten en die men bij meerdere volkomenheid der vorming ook zou gehad hebben. Het korps mineurs was echter nog niet ten volle wat het wezen moest en daarenboven was de opperste leiding der genie bij de expeditie toevertrouwd aan een zeer bekwaam en degelijk ingenieur, doch die de praktijk van den genist te velde miste en menige deceptie zou aan de eerste expeditie wellicht zijn gespaard, wanneer dit anders geweest ware. — De eerste expeditie tegen Atjeh heeft er naar mijne overtuiging wel degelijk onder geleden, dat de genie te velde nog niet volkomen was en meer nog doordat men van die genie te velde geen goed gebruik wist te maken.

Toen naderhand de tweede expeditie tegen Atjeh werd voorbereid, waren wij niet alleen met onze vorming een grooten stap verder, doch ook aan de goede uitrusting werd veel meer ten koste gelegd. Toch gevoelden wij toen reeds een gebrek, dat ook nu nog niet verholpen is; het bleek duidelijk, dat het nieuwe korps onvoldoende sterk was.

Want niet alleen dat men de volle twee compagnieën *genie-troepen* moest medenemen, zonder eenig depôt achter te laten, maar men was zelfs verplicht een derde compagnie *genieoverkers* op te richten, bestaande uit militaire genie-werklieden en verder uit inlandsche werklieden en bazen van verschillende ambachten, die men tegen een goed loon en eene hooge premie moest engageeren.

Ik zou gaarne geruimen tijd stilstaan bij de diensten door de genie gedurende de tweede Atjeh-expeditie bewezen, want ik had toen het voorrecht den door mij zelf gevormden troep ook zelf aan te voeren.

Ik wil echter de kans niet loopen om door het vertellen mijner eigen familiegeschiedenis voor anderen vervelend te worden en ik zal daarom slechts hier en daar een feit in herinnering brengen, dat op het groote nut ook van de „hulpwapens” wijst.

Toen de bevelhebber der tweede expeditie op de reede van Atjeh (Oleh-leh) aankwam, vond hij de reeds vroeger aangekomen troepenschepen geëvacueerd naar *Poeloe-Nassi* waar men met het oog op het toenemen der cholera de soldaten had doen debarkeeren.

Men had echter daar volstrekt geen middelen om een bivak in te richten en niemand om zoodanig werk te besturen. Ik vond dan ook — daarheen gezonden om middelen tot verbetering te beramen — die troepen in een treurigen toestand en met spoed werd een der compagnieën genietroepen er heen gezonden om eene bruikbare hospitaalinrichting te maken, waterleidingen uit het gebergte aan te leggen enz. enz. Bij allen, die toen de 2e compagnie mineurs aan het werk zagen, bleef dit nog lang eene dankbare herinnering.

Stap voor stap zou men bij het landen en het verder voortrukken in Atjeh kunnen aanwijzen, hoe eene *goede* genie te velde *onmisbaar* is bij een eenigszins belangrijken oorlog ook tusschen de tropen. Ik zal echter ook hieromtrent slechts één marquant punt aanhalen. Er moest bij kampong Tiban binnen zeer korten tijd en onder 's vijand vuur eene brug over de rivier worden hersteld; met spoed en met succes werd dit werk

uitgevoerd, terwijl negen maanden vroeger toen de nog minder geoeffende genie de brug over de lagune moest herstellen, zonder door den vijand te worden gehinderd, dit werk zóó onvoldoende afiep, dat het mindere succes van den opmarsch naar de missigit aan het oponthoud bij de brug werd toegeschreven.

En later na de inname van de groote missigit zou men even goed als bij de eerste expeditie dit werk, dat geheel van uit den Kratonval werd gedomineerd, hebben moeten verlaten, wanneer niet de 1e compagnie mineurs onmiddellijk de weggebroken face aan de kratonzijde met schanskorven had gedicht en wanneer wij niet door een goed stelsel van traversen het vrije verkeer binnen de missigit hadden mogelijk gemaakt. Zonder eene gevormde genie te velde zou men dit belangrijke punt niet hebben kunnen behouden.

Ik zal het bij deze paar aanhalingen laten.

Had ik den tijd gehad om een stuk op schrift te stellen, ik zou hier zeker meer in bijzonderheden hebben kunnen wijzen op de goede diensten door de genie op Atjeh bewezen en beter hebben aangetoond hoe ook de hulpwapens van belang zijn. Doch in dat opzicht is uitstel geen afstel en ik hoop later hetzij in een tijdschrift, hetzij in het volgend leesjaar in deze vergadering eenige bladzijden te wijden aan de oorlogsdiensten mijner oude wapenbroeders.

Het tweede punt dat ik voor van avond opgeteekend heb, is het volgende:

Met recht wordt thans van alle kanten aangedrongen op numerieke versterking of liever over complete aanvulling van het Indisch leger. Doch hij, die meent dat daarmede alles gedaan zal zijn, is ten volle op het dwaalspoor, wanneer niet eene krachtige en bekwaame militaire hand eene ingrijpende hervorming van het Ned. Indisch leger bestuurt, dan zal de sterkste aanvulling van personeel niets baten.

Ik begin met omtrent dit punt te verwijzen naar de brochure van den oud-kolonel Coblijn die ieder Uwer zeker wel gelezen zal hebben.

Ik behoef U daarbij niet te zeggen, dat ook mijn militair dagboek tal van bladzijden bevat, waaruit de achteruitgang in

geoeffendheid, samenstelling en kracht van ons Indisch leger blijkt.

Hetgeen Coblijn zegt omtrent de minder goede opleiding van de infanterie en omtrent den toestand van het leger in het algemeen bevat ernstige en juiste waarheden.

Bij het commando van het Indisch leger gaat men veel te veel op in het schrijven en nog eens schrijven, zonder dat op de uitwerking en het nut van al dat schrijven genoegzaam wordt gelet. En toch zijn practische oefeningen verre te verkiezen boven de meest uitmuntende rapporten. Men moge de numerieke aanvulling van het leger nog zoo grootmaken als men wil; men zal te kort schieten in moeilijke omstandigheden wanneer niet vóóraf gebroken wordt met de regeering van het papier en van de formatie-cijfers, die thans op den voorgrond staat.

Het derde punt door mij opgeteekend, is:

Het Indisch leger zal nimmer zóó in getalsterkte kunnen worden opgevoerd of het zal in evenredigheid van de diensten, die er van moeten gevorderd worden, een klein leger blijven. Het is daarom van het grootste belang, dat de technische vorming van dat leger en ook de materiele uitrusting tot het hoogst mogelijke peil worde opgevoerd. Dit is ook nog in de laatste jaren zeker verzuimd.

Het geldt hier eene stelling waarover ik ook vroeger reeds hier gesproken heb. Ik heb er ook toen op gewezen dat, wil men het Indisch leger doen beantwoorden aan den eisch om met een klein getal soldaten niet alleen een groot wingewest te bedwingen, doch daarenboven nog invallen van buiten te keeren, het dan moet zijn een model leger, niet alléén onder de koloniale legers, maar zelfs in vergelijking met de beste legers van Europa. Het is voor onzen kleinen staat onmogelijk de numerieke sterkte steeds op te voeren en daarom moeten wij zorgen dat de technische opleiding en de uitrusting zóó zijn, dat men met het gemis aan getalsterkte evenwicht krijgt. Ik zou daarom wenschen, dat niet alleen alles wat proefhoudend beter is gebleken, dan hetgeen wij hebben, dadelijk werd ingevoerd, doch ik zou er steeds op uit zijn om ook al het nieuwe, wat nog niet proefhoudend bleek zelf te beproeven en er gebruik van te maken ook vóór anderen.

Nu ligt eene zoodanige richting zeker weinig in onzen volks-aard en ik zou bijna zeggen, dat wij eerder den tegenovergestelden weg nemen en zoo weinig letten op hetgeen de wetenschap tot verbetering der oorlogvoering aangeeft, dat wij thans in menig opzicht niet veel verder zijn, dan de Atjeher, die tegenover ons staat.

Men denke niet, dat ik hier nu overdrijf, doch men lette slechts op de feiten. Neem nu b. v. onze nieuwe stelling te Atjeh en vraag dan — de minder gelukkige ringspoorweg uitgezonderd — in welk opzicht die stelling superieur is aan de positiën van onzen vijand?

Het is omtrent dit punt vooral, dat mijn dagboek veel aantekeningen bevat omdat mijn streven om steeds te verbeteren en steeds het nieuwe, dat goed is, zoo spoedig mogelijk in te voeren, voortdurend in botsing kwam met de tegenovergestelde richting niet alleen van de Regeering maar ook dikwijls van 't legerbestuur.

Nu weet ik wel, dat vrees voor uitgaven een groote motor was om alles maar te laten bij het oude en zich b. v. tot 1887 te behelpen met een korps genietroepen, dat reeds *veertien jaren geleden* de helft te klein bleek om *technisch* behoorlijk te kunnen voldoen, maar die vrees samengaande met een natuurlijk afschuw voor het buitengewone heeft ons, naar mijne overtuiging reeds veel gekost!

Ook bij voorstellen tot technische verbetering van den toestand te velde heb ik daaromtrent dikwijls eene weinig opwekkende ondervinding opgedaan. Ik zal daarvan een paar voorbeelden vermelden:

Een ieder herinnert zich nog de overvaling der wacht op Poeloe-Bras en de ongelukkige poging om de overvallers in handen te krijgen.

Nog ernstiger is het een paar dagen geleden ontvangen bericht omtrent het met eene belangrijke macht sluipen binnen onze ingekrompen stelling te Atjeh zelf. De vijand was 150 man sterk en niet alleen hadden wij eene veel belangrijker macht noodig om hem weder uit te drijven, doch wij kregen bij het ernstige gevecht, dat daartoe diende, tal van dooden en gekwetsten.

Nu zien wij, dat nagenoeg alle natiën van Europa bij hunne legers den ballon-captif hebben ingevoerd en dat hunne genie-troepen in het gebruik van dit nuttige verkenningmiddel geoefend worden. Met een ballon-captif boven ons hadden wij *waarschijnlijk* Poeloe-Bras zoodanig kunnen overzien, dat geen muis het eiland kon verlaten, doch zeker is het, dat een ballon-captif op 300 m. hoogte boven het midden onzer geconcentreerde stelling en voorzien van telephoon en electrisch licht, iedere beweging van onzen vijand, niet alleen binnen onze linie, doch ook op geruimen afstand daarbuiten zou doen ontdekken en dit niet alleen over dag, doch bij oefening en een goed gebruik, zelfs des nachts.

De bevelhebber zou in zijn huis of wáár ook, door de telephoon voortdurend nauwkeurig op de hoogte kunnen blijven van alle belangrijke gebeurtenissen in en om onze linie.

Werd er nimmer aan gedacht om bij onze Atjeh-expeditien van den ballon-captif gebruik te maken?

Tijdens de uitrusting der 2e expeditie (1873) kwam het voorstel van twee kanten te gelijk, en dit was dunkt mij niet te verwonderen, want men ging oorlog voeren in een land, waarvan men zeer weinig wist, dan dat het zóó bedekt en begroeid was, dat de gewone manier van verkennen bijna onmogelijk zou zijn.

Toch wilde men op de bureaux te Batavia van die „nieuwigheid” niets weten. Dit reeds vooruit vermoedende had ik nog een ander voorstel gedaan om namelijk een 40 à 50 M. hoogen houten toren mée te nemen en dien na de landing ergens op een hoog punt op te slaan om zoo doende ten minste eenig denkbeeld te krijgen van het land waar wij moesten vechten. Ook dat „minder buitengewone” plan vond echter geen genade.

En wat waren nu de gevolgen van ons volslagen gemis aan terreinkennis? vooreerst natuurlijk de langzaamheid en het weinig doortastende bij dezen ganschen opmarsch, doch daarenboven hadden wij er soms schromelijke verliezen aan te danken.

Velen met mij zullen zich herinneren de inneming van den grooten missigit onder wijlen den braven generaal de Roy van Zuidewijn. Dat was een krachtige militaire handeling, een fraai

wapenfeit maar men weet ook welk tal van dooden en gewonden die inname ons heeft gekost.

Hadden wij toen echter vooraf kunnen zien hoe in de omgeving het terrein er uit zag, dan hadden wij met ontzaglijk minder verliezen de missig kunnen omtrekken en die toch nemen.

Dit is slechts een der bijzondere gevallen, die ik aanhaal, het spreekt van zelf, dat het niet het eenige is.

Toen ik dan ook in Mei 1874 te Willem I terug kwam om mijn ontredderd korps genietroepen wéér op de been te brengen, was een der eerste voorstellen, die ik naar Batavia deed, dat om voor de verdere operatiën op Atjeh toch gebruik te maken van de kansen om te kunnen verkennen door middel van den ballon captif.

Mijn voorstel werd op nieuw op de bureaux behandeld; en het werd ook naar Atjeh gezonden. Tot mijne spijt en mijne verwondering vond het daar geen steun. Mijn opvolger als geniechef hield meer rekening met de bezwaren dan met het nut en toen de bevelhebber verklaarde, dat hij het zijne stelling omgevende terrein ook zonder buitengewone verkenningen genoegzaam kende, toen werd het andermaal van de hand gewezen.

Kort daarna gebeurde de ongelukkige affaire van der Meer, die het bewijs leverde hoe weinig men van het terrein, zelfs in de directe omgeving van Kotta-Radja, wist.

Toch liet men het eenige goede middel om te verkennen voortdurend ongebruikt.

Voor mij was ieder nieuw onheil, dat van slechte terreinkennis het gevolg was, een spoorslag om mijn denkbeeld niet te laten varen en toen ik in 1878, met verlof in Europa zijnde, de gelegenheid had op de Parijsche tentoonstelling den ballon captif in volle werking te zien, diende ik op nieuw een rapport in, nu aan den Minister van Koloniën, waarin ik andermaal aandrang op de invoering van den ballon captif bij de genie of bij den generalen staf in Indië.

Hopende ditmaal voldoende overredingskracht te hebben, was ik nog verder gegaan en was reeds met den bekenden lucht-

reiziger Eugène Godard overeengekomen, dat hij zich zou verbinden een jaar in Indië door te brengen, om ons daar de praktijk van den ballon captif te leeren.

Ik had echter geheel buiten den waard — de bureaucratie — gerekend. Mijn rapport kwam uit Batavia terug met de opmerking dat het weinig nieuws bevatte en met tal van weinig beduidende bezwaren, waarvan de endosmose en het opbewaren der ballonstof in de magazijnen de voornaamste waren.

Ik liet mij echter ook door dit onvriendelijk onthaal niet afschrikken. Bij een nader bezoek te Parijs bezocht ik de Fransche militaire inrichting te Meudon, onderhandelde met het huis Flaud over eene draagbare machine om waterstofgas te maken, nam monsters voor ballonstof meê en trok met dit alles naar Indië om bij gelegenheid opnieuw mijn plan onder de aandacht van het legerbestuur te brengen.

Ik vond echter dâár zoo weinig neiging voor alles buiten den gewonen gang van zaken, dat ik mijne stukken in portefeuille hield en mij er toe bepaalde, bij iedere mogelijke gelegenheid op ons gemis aan goede verkenningsmiddelen te wijzen.

Ik moet het echter hier nogmaals herhalen, dat ook nu nog een ballon-captif veel diensten zou kunnen bewijzen en thans nu eindelijk ook bij de Nederlandsche genie dit verkenningsmiddel in beproeving is, nu is er wellicht meerdere kans, dat het langs dien weg ook tot Indië doordringt. Men zal mij echter toegeven, dat ik het recht heb te zeggen, dat men niet alles heeft gedaan, wat men kon om ons de superioriteit over onze vijanden te verzekeren.

Omtrent het electriek licht heb ik bijna dezelfde lijdensgeschiedenis te verhalen. Ik vestigde reeds een twaalfstal jaren geleden de aandacht op het gebruik van dat licht bij andere legers. In tal van latere rapporten wees ik op het nut, dat wij daarvan zoowel voor onze zee- als voor onze landmacht ook te Atjeh zouden kunnen hebben, maar ook deze pogingen mochten niet gelukken. Wel werd in 1879 besloten tot het als proef doen aanmaken van een toestel met handbeweging, dat goedkoop was, doch dat om de mindere bruikbaarheid toen juist bij het Fransche leger was afgeschaft, maar zelfs dit toestel

vond bij de militaire autoriteiten toen het aankwam weinig belangstelling en hoewel de proeven bij het korps genietroepen genomen, gelet op den aard der handbeweging en de geringe lichtkracht alleszins voldoende resultaten gaven, bleef het proefwerktuig in het magazijn en werd er niet verder op ingegaan.

Later bij het inrichten der zoo genoemde geconcentreerde stelling had ik voor de toepassing van het electrisch licht een medestander in kolonel Demmeni, doch het mocht ook ons beiden niet gelukken de petroleumlampen te overwinnen.

Ik haal ook deze herinnering uit mijn dagboek aan tot verder bewijs mijner stelling, dat men niet genoeg heeft gedaan, om ons klein Indisch leger, in getalsterkte zoo onevenredig aan het te overheerschen gebied, technisch ver boven de legers van den vijand te brengen.

Het vierde punt, waarop ik heden avond wil wijzen, formuleer ik als volgt:

Is het wel zaak dat ter wille van de goedkoopheid of om welke andere reden van secundair belang dan ook het getal Europeanen bij het Indisch leger te verminderen, en dat der inlanders te vermeerderen? Zou men, al dacht men zulks nuttig, met eene dergelijke proef niet *in ieder geval moeten wachten* tot het leger volgens de bestaande formatie weder in den normalen toestand van bruikbaarheid is teruggebracht?

Ik heb dit punt voornamelijk opgeschreven naar aanleiding der reeds genoemde brochure van den heer Coblyn en de beoordeeling daarvan in den *Tijdspiegel* door majoor Kielstra, hetgeen later aanleiding heeft gegeven tot wisseling van gedachten in het dagblad *het Vaderland* tusschen den heer Kielstra en iemand, die zich L. N. teekent.

Ook ik ben een groot voorstander van het hebben van *flinke* inlanders in ons koloniaal leger en ook ik ben geen tegenstander van inlandsche bataillons krachtig en flink geëncadreerd door Europeanen. Men krijgt daardoor compagnieën in allen deele geschikt om dadelijk op zich zelven te ageeren en Europeaan en Inlanders worden meer één, wat de samenwerking in het leger ook eventueel tegen een vijand van buiten betreft. Gedurende den Atjeh-oorlog heeft men bij herhaling dergelijke ge-

mengde compagnieën of detachementen gevormd en bij het korps genietroepen hebben wij die gecombineerde compagnieën in de formatie en ze zijn daár blijkens opgedane ondervinding een zeer goed oorlogswerktuig.

Doch ik ben er aan den anderen kant zeer tegen om in Indië, in een overheerscht land met zulk een talrijke Mahomedaansche bevolking, de *Europeesche* bataljons door *Inlandsche* te vervangen. Het moge zeer waar zijn wat de heer Coblyn schrijft, dat het nog nimmer is voorgekomen, dat een inlandsche compagnie in haar geheel het vaandel verlaten heeft; en dit is zeker zeer verblijdend, doch men mag daaruit de zekerheid niet putten, dat zoo iets ook nimmer zou *kunnen* gebeuren, wanneer wij onze inlandsche bataljons moesten gebruiken in een zuiveren godsdienstoorlog of zelfs in een zuiveren nationalen oorlog.

Mijns inziens zou het een gewaagd stuk zijn, met het oog op de kans op moeilijkheden in de Vorstenlanden van Java om de zuiver Europeesche bataljons af te schaffen.

Ik wil daarom gaarne toegeven, dat het een punt van studie kan uitmaken of het wenschelijk is de Europeesche compagnieën gedeeltelijk te vervangen door inlandsche en dan alle inlandsche compagnieën goed door Europeanen te encadreeren, doch ik moet er op wijzen, zooals ik ook reeds elders deed, dat het in dezen tijd van achteruitgang van het Indisch leger, het in de eerste plaats noodig is, dat zonder aan de formatie te tornen, dadelijk op een beteren voet te brengen en daarbij alles te vermijden, wat dit doel in den weg kan staan.

Ik kom thans Mijne Heeren! tot een zeker niet minder gewichtig punt, door mij als *vijfde* opgeteekend, nl: „Het volslagen „gemis aan een defensiestelsel is een der treurigste zaken bij „ons koloniaal beleid.”

Wanneer dit gemis aan eenig vast beginsel, wat de verdediging onzer koloniën betreft, niet zoo hoogst ernstig was, dan zou ik het bij al het andere wat verbetering behoeft, thans niet ter sprake brengen, doch wanneer onverhoopt onze koloniën eens aangevallen werden, dan zou men, vrees ik, werkelijk niet weten hoe de weinige bruikbare bataljons, die er nog zijn, eigenlijk gebruikt zouden moeten worden.

Om dit aan te toonen zal ik op enkele bijzonderheden wijzen. De heeren, die Batavia kennen, weten dat voor de strand-defensie daar enkele kleine forten of batterijen zijn, die of wel vroeger reeds bestonden of in 1870 onder den indruk der mogelijkheid van Nederlands deel in een Europeeschen oorlog, zijn daargesteld.

In 1870 werd het herstellen der oude en het opwerpen der nieuwe aardhoopen aan mij opgedragen, doch de leidende gedachte, tot de inrichting der positie, was mij een geheim gebleven.

Als luitenant-kolonel in 1880 in Indië teruggekeerd, werd ik benoemd tot eerst-aanwezend genie-officier in de 1^e militaire afdeeling op Java en was dus ook mijn taak het inspecteeren van de militaire gebouwen en werken, tot de stranddefensie van Batavia behoorende.

Natuurlijk vermeende ik, dat het daarbij in de eerste plaats mijn werk was na te gaan, of die inrichtingen voldeden aan de militaire eischen en ik deed daarom dadelijk mijn best te weten te komen, welke militaire beginselen bij het gebruik maken van die forten op den voorgrond zouden staan. Maar niemand wist mij daaromtrent een goeden leiddraad te geven. Ik wendde mij eerst tot den commandant der afdeeling, die verantwoordelijk is voor de verdediging van zijn territoire en daarna tot den chef van het wapen der genie, doch van beiden kwam ik onverrichter zake terug; ik moest mij maar bepalen tot het goede „gewoon onderhoud” van het bestaande.

Verwonderen deed mij dit niet, want ik betwijfelde reeds vooruit en ik betwijfel nu, na den aanleg der haven te Tandjong Priok, nog meer of die batterijen wel eenig nut hebben, doch ik vraag ingemoede en slechts wijzende op dit ééne voorbeeld omtrent de defensie onzer hoofdhavenplaats in onze hoofdstad of zulk een toestand mag worden bestendigd?

Als zesde punt heb ik opgeteekend:

„Ook in het gebruik van doode weermiddelen tegenover den „inlandschen vijand, zijn wij achterlijk, en ook dit weder is „een groot nadeel met het oog op de geringe legersterkte.”

Het is mijne overtuiging dat ons stelsel van fortenmaken

tegenover den inlandschen vijand niet voldoet aan de bijzondere eischen voor ons klein leger. Het is toch recht duidelijk, dat de meerdere bezetting noodig tot verdediging der vaste punten in mindering komt van de actieve macht en aangezien het getal vaste punten, dat wij in Indië bezetten, niet gering is, zoo is ook het getal soldaten, dat wij te veel in die forten vast leggen, nog al belangrijk.

Van grooten invloed was deze fout o. a. op de inrichting der geconcentreerde stelling te Atjeh.

Onze versterkingen van 75 man b. v. zijn dan zóó ingericht dat de verdedigers niet beveiligd zijn tegen het vuur van den vijand en dat dus onze soldaten zelfs op den walgang kunnen geblesseerd worden. Voorts is de inrichting zóó, dat als wij aangevallen mochten worden, een offensieve verdediging niet wel mogelijk zou zijn, omdat voor het behoud der sterkte zelf niemand kan worden gemist.

Men denke echter niet, dat de toestand nieuw is; toen ik als majoor in 1875 Singkel — een der forten in het noorden van de westkust van Sumatra, waar wij met de Atjehers het eerst in contact kunnen komen — inspecteerde, vroeg ik den fortcommandant, wat hij wel zou doen als hij werd aangevallen. Zijn antwoord was, dat hij dadelijk de geheele bezetting in de versterking zou trekken, de alarmstelling innemen, de ingangen met Friesche ruiters sluiten en zóó den vijand zou afwachten.

Op mijn volgende vraag, wat hij dan voor de bevolking der welvarende handelsplaats zou doen, antwoordde mij de commandant, dat hij die aan haar lot zou moeten overlaten. In plaats dus van een deel der troepen te kunnen bezigen voor de bescherming onzer onderdanen, hetgeen naar mijn begrip het doel der bezetting van dergelijke posten is, werd het geheel aantal manschappen noodig geacht om de versterking zelf te bezetten en haar passief te verdedigen.

Hetzelfde als te Singkel is op tal van andere posten het geval en eene vrij sterke bezetting wordt totaal geïsoleerd door eene eenvoudige bedreiging door den vijand.

Ik heb ook op dit punt heden avond willen wijzen, niet alleen opdat hetgeen ik zeg zou kunnen worden gehoord, doch

ook opdat het zou worden gelezen door hen, die in de kolonie op den gang der militaire zaken invloed kunnen uitoefenen.

Het *zevende* punt, waarover ik een enkel woord wil zeggen, is het volgende:

„Een behoorlijk transportwezen wordt bij ons Indisch leger „geheel gemist en ook de legering der troepen te velde is nog „in een periode van lagere ontwikkeling.”

Omtrent dit onderwerp is zeer veel geschreven niet alleen in openbare geschriften, boeken, tijdschriften en nieuwsbladen, maar vooral in officieele rapporten.

Zooals meestal is er echter wel veel geschreven doch nog zeer weinig gedaan.

Bij iedere expeditie is het de taak van den chef een rapport op te maken omtrent alles, wat hij heeft opgemerkt, dat in het belang van legervorming en legeraanvoering verbeterd zou kunnen worden en zoo dan ook ten aanzien van het transportwezen.

Na elke nieuwe militaire expeditie kreeg men zeker klachten, soms ook voorstellen en steeds werden met denzelfden regelmatig ernst, die klachten en voorstellen op elkander gestapeld en in de praktijk bleef het bij het oude.

Gedurende den Atjeh-oorlog is het denkbeeld geopperd van smalspoorwegen met kleine locomotieven ter vergemakkelijking van het vervoer in den rug van het leger. Maar tot heden is het den voorstanders van nieuwigheden niet kunnen gelukken, om ook in die richting terrein te winnen. En toch zou een goed transportpark met een goed geregelden transportdienst te velde zoo nuttig zijn.

Hoe menigmaal heb ik zelf bij de 2^e Expeditie tegen Atjeh ondervonden, welke schadelijke gevolgen aan een „niet goed geregelden transportdienst” verbonden waren. Zeer noodige werken, bruggen b. v. ten dienste der gemeenschap tusschen de opereerende troepen konden niet worden geslagen, omdat wij de van Java geheel gereed gemaakt meegebrachte jukken niet van boord konden krijgen. Ook hierin moet een klein leger, wil het aan zijne eischen voldoen niet achterblijven en het moet helaas! gezegd worden, ook hierin zijn wij in het Indische leger nog veel ten achter!

Er is *ten achtste* nog een ander punt van veel belang en dat waarschijnlijk ook wel in de Europeesche oorlogen voorkomt.

In onzen jongen tijd maken wij zeer goede en ernstige studie van de krijgswetenschap en daarbij worden ook vaste regelen geleerd, die men zelfs moet kennen, wil men door zijne examens komen.

Later als officier houdt men die studiën trouw bij en in de wetenschappelijke vereenigingen wordt nog veel theoretische kennis en wetenschap er bij opgedaan. Nu komt echter de praktijk en dan gebeurt het dikwerf, dat men in deze ziet, dat diezelfde grondbeginselen volstrekt niet worden toegepast, zonder dat men de reden kan gissen, terwijl de verwaarloozing in den regel groot nadeel oplevert bij de krijgsoperatiën.

Een paar voorbeelden hiervan wil ik aanhalen.

Het is een bekende waarheid, dat wanneer men in eenen oorlog zich ergens tegenover den vijand opstelt bij een rivier, men die dan als het eenigszins kan à cheval moet bezetten. Dit heb ik in de praktijk geheel anders zien gebeuren.

Zoo herinner ik mij, dat ik gedurende de 2e Atjeh-expeditie van uit het bivak Moesapi werd uitgezonden om in het den vorigen dag door een der brigades bezette en aan de Atjeh-rivier gelegene Penajoeng eene legerplaats te zoeken voor de volgende brigade. Ik vond toen — om staatkundige reden — alleen den rechter-rivieroever bezet, waarover ik mijne verwondering uitte.

Bij mijne verkenning moest ik Zuidwaarts d. i. naar den kant des vijands en al spoedig werden wij van de overzijde der rivier hevig beschoten. Na afloop der verkenning deed ik rapport aan den brigade-kommandant doch deze was nog niet overtuigd, dat het niet kon blijven zooals het was en noodigde mij uit om in zijne tent eene hartversterking te gebruiken vóór ik naar Moesapi terugging.

Nauwelijks zaten wij aan tafel of er kwam rapport, dat een korporaal en een soldaat in het bivak zelf waren gewond door geweerschoten van de overzij. Nu begreep men, dat het zóó niet blijven kon en, dat men in die onvolkomen positie den nacht niet kon ingaan. Overste Pel kreeg last om met zijn

bataljon den linker-oever te bezetten, maar de rivier was breed en diep, er was geen brug en het liep tegen den avond. Gelukkig was er echter eene compagnie genietroepen bij de brigade; een vlot werd dadelijk gemaakt, en nog 's avonds te zes uren werd het bataljon overgebracht met het gelukkige gevolg dat men gedurende den nacht volstrekt niet werd verontrust.

Nog een tweede voorbeeld:

De theorie leert welk een uitstekend gebruik men van een bosch kan maken, wanneer men het korte hout en de struiken wegneemt, doch de opgaande boomen behoudt en bezigt tot dekking.

Doch wat zag men nu in het kampong-bivak Penajoeng gebeuren? De dekkende klapperboomen werden omgehakt en aan den buitenrand van de kampong neergelegd, zoodat de schildwachten zich bevonden achter een borstwering van boomen, van een zóó uitgestrekte lengte dat men bijna drie kwartier noodig had om ze rond te wandelen. Het natuurlijk gevolg daarvan was, dat men later van uit dat bivak en vóór de komst der brigade van Padang geen belangrijke troepenmacht kon uitzenden, omdat men te veel manschappen voor de beveiliging van zieken en magazijnen noodig had.

Had men daarentegen behoorlijk gehandeld overeenkomstig hetgeen de theorie aangeeft, dan had men zeker twee bataillons meer naar buiten kunnen gebruiken. Nu kon men dit niet en zelfs kon men zich niet tegen overvalling vrijwaren.

Ik zal mij tot deze twee voorbeelden bepalen, om op dit punt de aandacht te vestigen; ik zou het willen formulceren als volgt:

„De onvoldoende toepassing in de praktijk van het theoretisch „geleerde veroorzaakt in den oorlog grove fouten; degelijke studie, „maar vooral studie, die tot overtuiging leidt, kan dus niet „te zeer worden aanbevolen.”

Ten slotte nog een laatste opmerking, die hoewel schijnbaar van meer ondergeschikt belang toch naar mijne overtuiging eene zeer belangrijke is.

Onder de blijvende oorzaken van den minder goeden toestand van het Indische leger, behoort in de eerste plaats het te veel

verrichten van garnizoensdienst. Die geestdoodende in den regel slordig verrichte en toch lichamelijk vermoeiende dienst werkt fataal op den soldaat. De slordigheid van dien dienst maakt van den soldaat een slecht soldaat, en is bij de veldbataillons in den drukkenden garnizoensdienst oorzaak van gemis aan behoorlijke oefening.

Ik heb dit gedurende vier achtereenvolgende jaren te Willem I, indertijd het sterkste garnizoen van Java, kunnen opmerken en steeds heb ik waar het pas gaf, doch ook steeds te vergeefs, de aandacht der militaire bevelhebbers op dit punt gevestigd.

Coblyn wijdt in zijne brochure aan dit punt een afzonderlijk deel en hij heeft ten volle recht. Het is dringend noodig in den bestaanden toestand verandering te brengen. Het is verkeerd den garnizoensdienst te doen verrichten door de veldbataillons en weet men geen beter middel dan richte men plaatselijke bataillons op. Voor de meeste garnizoensdiensten zijn echter zoogenaamde stadssoldaten of invaliden evenzeer geschikt.

Wil men ernstig de hand slaan aan de verbetering van het Indisch leger, dan is het o. a. bepaald noodig, dat men voor het veldleger de garnizoensdiensten late vervallen!

En hierbij Mijne Heeren! wensch ik het thans te laten. Ik hoop dat mijne weinig samenhangende voordracht, mijn hier en daar grijpen uit een grooten voorraad, de vergadering niet al te zeer zal hebben teleurgesteld.

Mochten de punten, door mij besproken, aanleiding kunnen geven tot eenig debat, dan zal mij dit zeer aangenaam zijn, want ook door strijd wordt veelal de kennis bevorderd. Gaarne ben ik bereid toe te lichten en te verdedigen, waar dit door U noodig wordt geacht.

Ten slotte neem ik de vrijheid uwe aandacht te vestigen op eenige gegevens omtrent legering in tenten en omtrent legervoorziening, die ik eenige dagen geleden uit Frankrijk meêbracht. Ik heb die papieren op de bestuurstafel neêrgelegd opdat ze gedurende de pauze door belangstellenden zouden kunnen worden ingezien.

De VOORZITTER. Ik geloof de tolk te zijn van de vergadering, wanneer ik den geachten spreker hartelijk dank zeg voor zijne interessante rede.

Waar de spreker niet heeft kunnen voldoen aan de gelukkige gedachte, die hij oorspronkelijk had om eenige herinneringen uit zijn militair dagboek te geven, zoo geloof ik toch dat het door hem gesprokene genoeg wetenswaardige wenken bevat, die aanleiding tot ernstige overweging en bespreking kunnen geven.

De vergadering wordt thans voor eenige oogenblikken geschorst.

Na de hervatting, opent de *Voorzitter* de beraadslagingen.

De heer DE WIJS. Ik geloof niet dat ik noodig heb te zeggen, dat ik met veel belangstelling geluisterd heb naar de algemeene stellingen. De heer van Zuylen heeft echter die stellingen meer aangegeven dan uitgewerkt. Daardoor wordt het moeielijk in een bepaald debat te treden. Evenwel wil ik toch naar aanleiding van het gesprokene een paar woorden in het midden brengen.

Waarmede ik het geheel eens ben is, dat wij niet te ver moeten gaan om uit bezuiniging het inlandsch element te zeer uit te breiden ten koste van het Europeesch gedeelte. Ik ben het in dit opzicht geheel met den spreker eens. Mijne ervaring in Indië heeft mij geleerd, dat ik bij de bediening van een stuk geschut liever twee goede Europeanen dan tien inlanders heb.

Volgens de critiek van den heer Kielstra op de brochure van den heer Coblyn, — de brochure zelf heb ik nog niet gelezen — willen schrijver en criticus tegen inkrimping van het Europeesch element, het Inlandsch element belangrijk uitbreiden, niettegenstaande zij beweren, dat uit de Inlanders geen goed kader te maken is. Wel een bewijs, dat ook volgens hen, de Inlandsche soldaat niet voor ontwikkeling vatbaar is. Daar het nu een bepaald vereischte is, dat bij de guerilla-oorlogen, die wij in Indië voeren, onze soldaten zooveel mogelijk ontwikkeld zijn, daar zij herhaaldelijk initiatief moeten nemen en met oordeel handelen moeten, zoude ik niet gaarne pleiten voor een nog grootere uitbreiding van de sterkte der Inlanders, die, althans volgens de meening van den heer Kielstra, voor het meerendeel

niet geschikt zijn om stof te leveren voor het mindere kader, waarvan al zeer weinig wordt gevorderd.

Verder zeide de heer van Zuylen dat hij gaarne van het Indisch leger een modelleger zou willen maken. Ik ben er zeker van, dat er niet één Indisch officier is, die deze stelling niet zou willen onderschrijven. Doch ik meen dat de heer van Zuylen in zijne voorstelling der zaak toch wat al te pessimistisch is geweest.

Zeker kan er nog veel voor het Indisch leger worden gedaan. Mijne meening is het echter dat men zijne eischen niet moet overdrijven en dat men vooral moet zorgen om geen kostbare nieuwigheden in te voeren, waarvan men niet zeker is, dat het verband houdt met de kosten, daaraan besteed.

Wanneer de heer van Zuylen aandringt op een ballon-captif en het gemis daarvan een nadeel noemt, dan buig ik mij gaarne voor zijne meerdere ervaring, doch in zijn gevoelen kan ik volstrekt niet deelen.

Het nut van den ballon-captif acht ik althans op expeditiën in een zeer begroeid Indisch terrein al zeer problematiek.

Wij hadden in den Missigit een hoogen boom, waarin de matrozen een hijschtoestel hadden vervaardigd, doch het heeft mij gefraspeerd dat men vandaar niets zag dan groen, en van de vijandelijke werken werd hoegenaamd niets bespeurd.

Bij de meeste tochten werden een paar inlanders medegenomen, die als katten in de boomen klommen, maar ook van hen had men weinig nut, meest zagen zij niets. Ik voor mij geloof dan ook niet aan het nut van een ballon-captif; waarbij nog komt, dat wij reeds moeite genoeg hebben om de noodige mond- en krigsbehoeften mede te voeren en het dus geen aanbeveling verdient om die voorwerpen ook mee te sleepen.

Ook van het electrisch licht durf ik mij niet zulke groote illusiën te maken, als de heer van Zuylen doet. Ik geloof, dat hij het effect daarvan zeer overschat. In een rapport heb ik gelezen dat bij proeven door de marine genomen met uitstekende electrische lampen, herhaaldelijk torpedobooten tusschen de schepen doorslopen, zonder dat dit door iemand werd opgemerkt.

En toen ik uit Indië terugkeerde, werden ter reede van Napels

door een Fransch eskader proeven genomen met electrisch licht. Daarbij heeft het mij gefraspeerd, dat wel een deel der stad fel werd verlicht, maar tevens dat door de zware slagschaduw een groot deel zoo donker werd, dat het voordeel tegen het nadeel opwoog.

Daarom deel ik de meening niet dat op technisch gebied het Indisch leger zooveel te wenschen overlaat. De infanterie heeft reeds jaren lang een zeer goed geweer; de veld- en bergartillerie is bewapend met een uitstekend achterlaad-kanon; aan proeven op allerlei gebied zijn schatten besteed; daarom moeten wij niet te veel klagen en vooral niet jagen naar nieuwigheden, voordat wij eerst verbeteringen hebben ingevoerd, die meer voor de hand liggen en hoog noodig zijn.

Omdat wij nu reeds jaren lang in een moeilijken oorlog zijn gewikkeld, zoekt men overal naar het antwoord op de vraag: waar ligt de fout? Wij vinden dan te dikwerf fouten, waar die niet bestaan. Zou *de* grootste fout niet deze zijn, dat aan een leger een taak werd opgedragen, waarvoor het niet berekend was? Doch daar is nu eenmaal niets aan te doen. De gevolgen van die fout moeten wij dragen, doch laten wij dit met geduld doen, en vertrouwen, dat door kalm en vastberaden beleid, door met vasten wil het voorgestelde doel na te jagen, door niet voortdurend van stelsel te veranderen toch eindelijk het verlangde resultaat verkregen wordt.

Het wordt tijd dat wij er komen, want één ding staat vast, het Nederlandsch volk is te klein om vele jaren lang voor een koloniaal leger een contingent van 2500 man te leveren.

Wat het transportwezen betreft, ik ben het eens, dat er veel aan ontbreekt. Maar aan den anderen kant vergete men niet, dat het aanschaffen van een duurzaam goed transportwezen schatten kost. Overigens meen ik, dat voor ons Indisch leger practisch de kottingjongens het beste transportmiddel is.

Wat betreft de opmerkingen van den heer van Zuylen omtrent onze Inlandsche versterkingen, blijf ik van meening dat onze vierkante redoutes een der beste middelen van defensie zijn tegenover den inlander en dat het niet mogelijk is de vuurlijn korter te maken, daar alle gebouwen binnen de borstvering moeten liggen.

Naar mijne meening is eene bezetting van 75 man voor die redoutes zeer voldoende. Onze kranige infanterie-kapiteins en luitenants zien er niet tegen op, zulk een benting desnoods met 25 man te verdedigen en met 50 man een uitval te doen. Wij moeten onzen inlandschen vijand niet te hoog schatten — dat was dikwerf eene groote fout.

De heer van Zuylen sprak van Singkel. Ik heb die benting, na het mislukken der 1^e expeditie, in staat van tegenweer moeten brengen en ook daar was het mogelijk om een zeer groot deel van de bezetting af te zonderen om agressief op te treden. De redoute was, door onze soldaten verdedigd tegen den inlander, niet gemakkelijk te nemen, al was de verdediger niet talrijk.

Op het oogenblik echter is ons geschut in de meeste bentings niet goed. Wij hebben nog steeds de gladde kanon van 9 cM. op cirkelaffuit. Er worden echter proeven genomen met een nieuw kanon; en als die goed uitvallen, dan zullen onze bentings daarmede wel bewapend worden.

Bij de bezwaren van den heer van Zuylen omtrent het bivak te Penajoeng kan ik mij ook moeilijk nederleggen. Men vergete toch niet, dat er verschillende redenen zijn waarom soms aan dat bivak een groote uitgebreidheid moest worden gegeven. De heer van Zuylen had ook bezwaar tegen het kappen van klapperboomen. Maar ik had die boomen niet gaarne laten staan. Kapitein van Daalen was in den eersten tijd met den veiligheidsdienst belast en dien was het toevertrouwd. Het was een niet te vermijden noodzakelijkheid, dat dat bivak groote uitgebreidheid kreeg en met de borstwering van liggende klapperboomen was, naar ik meen, een ieder ingenomen.

De heer BEEGER.

Mijnheer de Voorzitter! Onder de verschillende stellingen, welke de heer van Zuylen heden avond voor deze vergadering besprak, komt er ook eene voor, die betrekking heeft op de defensie van Indië. Wij hebben daarvan gehoord dat tot heden nog geen vast stelsel van verdediging voor Java is aangenomen, en zeker betreur ik dat met den spreker, maar 't komt mij voor dat door eenvoudig te constateeren dat er nog geen defensie-

stelsel bestaat, het vraagstuk geen schrede verder tot oplossing is gebracht. Aangenaam zal het mij daarom zijn van den heer van Zuylen te mogen vernemen welk stelsel van verdediging men naar zijne meening dan wel voor Java moet aannemen.

Al verder over die defensie sprekende, heb ik den spreker hooren zeggen dat hem niet bekend was waarvoor die batterijen dienden, welke men in de nabijheid van Batavia aantreft, dat de commandant der 1° mil. afd. op Java zulks evenmin bleek te weten en dat die geheele zoogenaamde stranddefensie niet veel beteekende. In de eerste plaats moet ik opmerken, dat het mij verwonderd heeft, dat de spreker niet wist, waarvoor die stranddefensie diende, daar toch uit de vele schrifturen over de defensie van Java, die spreker zeker niet onbekend zullen zijn, blijkt, dat die strandversterkingen nabij Batavia zijn aangelegd met geen ander doel dan den vijand te beletten met sloepen de verschillende accessen op te roeien, die tot de hoofdstad toegang verleen.

Houdt men daarbij rekening met de omstandigheid dat die versterkingen zijn aangelegd in een tijd, toen men op artilleristisch gebied nog lang niet zulke hooge eischen behoefde te stellen aan de uitwerking van de vuurmonden in dergelijke batterijen, om de eenvoudige reden, dat ook de vijand over geen beter geschut beschikken kon, dan geloof ik te mogen zeggen dat voor dien tijd die stranddefensie zeer goed voldeed, en handelt men m. i. onbillijk tegenover de ontwerpers dier versterkingen, wanneer men bij eene tegenwoordige beoordeeling dat niet bepaaldelijk in het oog houdt.

In de tweede plaats zou de mededeeling dat ook de afdeulingscommandant zulks niet wist bij de leden dezer vergadering, die minder bekend zijn met de militaire toestanden in Indië, allicht de vraag doen oprijzen: „Hoe is 't mogelijk dat de commandant eener afdeeling niet bekend is met het doel van versterkingen, die zich binnen zijne afdeeling bevinden.” Ter opheldering meen ik er hierom bij te moeten voegen, dat krachtens de instructie voor de commandanten der militaire afdeelingen op Java, die een vijfzig jaar geleden werd vastgesteld, de afdeulingscommandanten wel belast zijn met de ver-

dediging van het grondgebied, hunne afdeeling uitmakende, maar dat niemand in den tegenwoordigen tijd daaraan meer ernstig denken zal; de generaal de Stuers toch zeide reeds in 1858 dat die territoriale afdeelingen op Java alleen hun ontstaan te danken hadden aan administratieve beginselen.

Een van sprekers volgende stellingen was, dat wij ook bij den bouw van onze versterkingen tegen een inlandschen vijand niet vooruitgegaan zijn. Onze versterkingen, b. v. de nieuwe van de geconcentreerde postenlinie op Atjeh, zijn naar zijne meening te groot en kunnen niet verdedigd worden door de daarvoor aangewezen bezetting. Ik geloof daaromtrent dat men bij die versterkingen zijne kracht niet zoeken moet in een lijdelijken afweer, maar in een flink offensief optreden buiten de versterking. Ieder commandant — en ik deel in dat opzicht geheel het gevoelen van den heer de Wijs — die zijn taak goed begrijpt, zal wel altijd bij eene belegering van zijne versterking door een inlandschen vijand, wat trouwens zooveel niet voorkomt, het kleinste deel der bezetting voor plaatselijke verdediging binnen de benting laten en met het grootste gedeelte uitrukken om daar buiten den vijand aan te vallen en te verjagen. De krijgsgeschiedenis levert vele voorbeelden op, dat eene dergelijke wijze van handelen de beste is. Men vergete daarbij verder niet dat wij in Indië onze versterkingen niet kunnen bouwen, overeenkomstig fortificatorische eischen, die in Europa geldend zijn, want wij hebben bij dien bouw vooral rekening te houden met hygienische eischen, omdat onze manschappen in die versterkingen voortdurend moeten worden gelogeerd en verpleegd.

En wat nu ten slotte het transportwezen betreft, waarover eveneens de heer van Zuylen sprak en ons mededeelde dat het Indische leger geen behoorlijk georganiseerden trein bezat, daaromtrent ben ik het met den heer de Wijs eens dat eene goede regeling van den transportdienst veel geld kosten zou, en m. i. is dit ook de eenige reden, waarom tot heden het Indische leger het eenigste leger is, dat geen trein bezit. Is de spreker echter van meening dat eene organisatie van zulk een trein tot stand kan komen, zonder bijzonder groote uitgaven noodig te maken, dan zou hij, naar ik geloof, het Indische leger ten zeerste ver-

plichten, door daaromtrent meer bepaaidelijk zijne denkbeelden mede te deelen, op die wijze zou een belangrijk vraagstuk zijn opgelost. Ik heb gezegd.

De heer VAN ZUIJLEN. Veel genoegen heeft het mij gedaan dat cenige zeer voorname deelen van het korte door mij aan uwe vergadering gerichte woord, tot gedachtenwisseling hebben geleid. Ik dank daarom ten zeerste de heeren, die zoo welwillend zijn geweest aan de oproeping tot debat gevolg te geven.

Met voldoening heb ik gehoord, dat de heer de Wijs instemt met mijne meening, dat het in het algemeen niet goed is, om de Europeesche soldaten in ons leger ten deele door inlanders te *vervangen*. En dat het in ieder geval geen zaak is om in deze moeilijke tijden van achteruitgang in getal en gehalte tot eene proefneming in dien geest over te gaan. Evenwel moet ik opmerken, dat hij de waarde van den inlander als soldaat te laag schat of wel die van den Europeaan te hoog. Ik kan dit echter ten deele begrijpen, omdat de heer de Wijs wellicht bij zijne taxatie slechts gelet heeft op de diensten bij het speciale wapen dat het zijne was, doch vooral omdat hij het Indische leger eerst heeft leeren kennen lang na mij.

Ik kan hem echter de verzekering geven, dat wij o. a. in den oorlog ter Zuider- en Ooster-Afdeeling van Borneo in 1859 en later zeer goede Inlandsche soldaten hadden. Die phalanx van oude krijgers, waarop men bijna even goed rekenen kon als op den besten Europeaan is echter langzamerhand gedund en de langdurige oorlog in Noord-Sumatra en andere onheilen zijn oorzaak, dat wij slechts jonge en onervaren inlanders en daarbij inlanders van het slechtste gehalte in onze gelederen tellen.

Lang zal het duren en veel inspanning niet alleen, doch veel degelijke hervorming, zoowel van de werving als van de oefening, de vorming en wat dies meer zij, zal het kosten vóór men in dit opzicht weer tot den ouden stand van zaken is teruggekeerd.

Wanneer er echter in den Tijdspiegel-recensie van de brochure Coblyn te lezen staat, dat de inlandsche soldaat of liever de inlander niet geschikt zou zijn om tot korporaal of sergeant te

worden opgeleid, dan is dit bepaald eene dwaling, die trouwens niet de schuld is van kolonel Coblyn, want hij rekent wel degelijk op vorming van kader uit het Inlandsche element, al stelt hij ook de schooleischen daarbij wat hoog.

Uit het tegenwoordig gehalte der Inlandsche soldaten korporaals en sergeanten te vormen, dit is een treurig werk, ik erken dit, maar begin eerst met de grondstof te verbeteren en dan zal van zelf het fabricceeren minder moeielijk en het fabricaat veel beter zijn.

Intelligent is de inlander genoeg en durven doet hij ook; ik zou daarvan tal van staaltjes uit mijne herinnering kunnen aanhalen. Ik wil er U één van vertellen en dat eene zal dan tevens kunnen dienen om, behalve over het durven, de intelligentie en de kundigheid, ook een oordeel te vellen over de *betrouwbaarheid*, een der factoren, waarop vooral valt te letten vóór men het cijfer der inlandsche troepen onbedachtzaam te hoog opvoere.

Ik was in 1864 lid van den krijgsraad te velde te Banjermasin en onder de zeer merkwaardige zaken waarover door ons toen werd recht gesproken was ook de volgende: Er moest in de buurt van Rantau een inlandsch hoofd worden opgelicht; dit werd toevertrouwd aan een inlandsch sergeant met een detachement inlandsche soldaten van 15 à 20 man.

De commandant van de kleine afdeeling had in den oorlog zijne sporen goed verdiend, als korporaal kreeg hij de bronzen medaille voor moed en trouw (*) en voor een volgend wapenfeit werd hij bij keuze tot sergeant bevorderd. Kromo — zoo zullen wij hem voor het gemak maar noemen — ging dus moedig en lustig op de nieuwe expeditie los, want in 't verschiet zag hij „de Zilveren medaille aan het Nassaublauwe lint (*) plus de voordeelen financieel daaraan verbonden.

(*) De bronzen en de zilveren medaille voor moed en trouw worden aan de Inlanders gegeven in plaats van de Militaire Willemsorde. Ook dit is een der onjuistheden, die men afschaffen moet. Men zij zuinig met de Willemsorde, doch stelle in dit opzicht alio soldaten gelijk.

Toen het troepje, na een moeielijken marsch op het terrein kwam, was echter de vogel gevlogen en weg waren alle illusiën van roem, eer en voordeel. Zoo zou een gewoon mensch er over gedacht hebben, maar niet onze vriend Kromo en met zijn korporaal en een paar *branis* (lui die durven) onder de soldaten, beraamde hij een naar zijn begrip heel aardig plannetje.

In eene sawah (rijstveld) in de buurt werkte heel rustig een gewoon Bandjarees en dewijl men wist, dat de man, dien men zocht te Banjermasin van persoon niet bekend was, kon men gemakkelijk dien orang-menoempang (daglooner) voor den gezochten opstandeling doen doorgaan, want ook deze was maar een gewoon man uit de volksklasse.

De rustige sawah-arbeider werd dus opgepakt en door sergeant Kromo werd hem de les gelezen. Hij had te kiezen tusschen dadelijk naar de andere wereld te marcheeren of als gevangene naar Bandjermasin te worden opgebracht om er de rol van staatsmisdadiger te vervullen. Kromo maakte hem dit laatste erg smakelijk door er op te wijzen hoe de „Kompanie” zulke overtreders in den laatsten tijd niet meer ophing maar ze naar Java verbande, waar ze dan nog een goed maandgeld kregen en de dessaman (dorpsbewoner) die tusschen twee kwaden te kiezen had, liet zich overhalen en leerde van Kromo, die goed op de hoogte der histoire contemporaine was alles, wat hij noodig had om behoorlijk zijne rol te kunnen vervullen.

Er moest echter nu nog meer gebeuren. Er moest een gevecht worden gefingeerd met de brandals (onze tegenpartij) waarbij deze waren verslagen en op de vlucht gedreven, het hoofd slechts na een warmen strijd, waarbij men handgemeen was geweest, in onze handen latende. Ook dit verhaal werd in overleg met den korporaal en de branis vastgesteld, want ook zij moesten hun deel in den roem hebben en om kracht bij het betoog te zetten werd het kapmes getrokken en werden over loop en lade der geweren van de helden van den dag flinke houwen gegeven als merken van 's vijands klewang.

Zóó toog men naar Bandjermasin en de commandant van het detachement, die zóó uitstekend zijne taak had vervuld en zich op nieuw zóó moedig had gedragen, zag binnen veertien dagen

zijne wenschen vervuld en kreeg de zilveren medaille voor moed en trouw. Voor de anderen zouden de verdiende onderscheidingen later volgen.

Ter hoofdplaats was men zeer in zijn schik, dat men eindelijk den lang vervolgden hoofd-brandal gevangen had. Er was veel op zijn kerfstok; hij was in volle confessie en na deliberatie volgde de pronuntiatio: de doodstraf door den strop!

Kromo had gedurende het proces den man, die de zaken donker begon in te zien en die veel trek had om zijne rol te laten varen, bijna dagelijks in de gevangenis opgezocht en steeds moed ingesproken, maar op dien fatalen dag der uitspraak van het vonnis dreigde het gansche kaartenhuis ineen te storten; de man had geen trek om opgehangen te worden.

„Ja” zei Kromo, „maar als ge nu aan de „Kompanie” vertelt, dat gij ze weken lang zoo verschrikkelijk bedrogen hebt, dan is er vooreerst alle kans dat ze u toch niet meer gelooven en al deden ze dit, dan zouden ze u toch nog ophangen, alleen uit woede, dat ge hen zoo bedot hebt. Uw eenige kans is dus om vol te houden en dit kunt ge ook gerust doen, want ik, die al veel van die zaakjes heb bijgewoond, ik weet dat men u toch niet ophangen zal, dat durven ze niet uit vrees voor —: familiewraak. Ik heb al gezien, dat ze de lui den strop omdeden en dat er dan toch nog gratie kwam en verbanning met een goed maandgeld en zóó zal het ook met u gaan, daar kunt ge zeker van zijn. Wees dus, wat er ook gebeurt, volstrekt niet ongerust, alles loopt ten beste af.”

En zoo overtuigend was Kromo's welsprekendheid, dat zijn slachtoffer zich op nieuw liet overhalen en kalm den dag der executie afwachtte. Alles was daarvoor gereed en de troepen reeds gecommandeerd, die voor de veiligheid moesten waken, toen in den laatsten nacht van den controleur van Rantau het ijlbericht kwam, dat men op het punt was eene schromelijke vergissing te begaan, want dat volgens zeer betrouwbare bron, het hoofd, dat men meende gevangen te hebben niet alleen nog volkomen op vrije voeten was, doch op nieuw van zich liet hooren. De berichtgever had hem zelf ontmoet.

Ontsteltenis ter hoofdplaats! alles afgecommandeerd en een

nieuw onderzoek. De pseudo-brandal viel nu door de mand, Kromo bleef nog een tijd volhouden, maar zijne kamerads werden bang, bekenden het gepleegde bedrog en zoo kwam de door ijdelheid vervoerde sergeant wegens „meineed” voor onzen krijgsraad.

De strop had nu ook het vonnis moeten zijn, doch er werden verschoonende omstandigheden gevonden en Kromo werd vervallen verklaard van den militairen stand en veroordeeld tot „tien jaren dwangarbeid in den ketting.”

Wanneer de heer de Wijs dat flinke en intelligente rooversgezicht had gezien en den man bij zijne bekentenis had hooren spreken over de manier waarop hij in dezen oorlog ter Z. en O.-Afdeeling van Borneo meê den kleinen oorlog had gevoerd, dan zou hij zeker terugkomen van zijne meening dat één Europeaan evenveel waard is als vier of vijf zulke inlanders.

En Kromo was in dien tijd als goed soldaat niet zoo'n bijzondere uitzondering; wij hadden er meer van dat slag.

Nog op een ander punt is de heer de Wijs het met mij eens, dat namelijk ons Indisch leger een *goed* leger behoort te zijn. Het gematigde klimaat, zegt hij, heeft hem echter matiger in zijne eischen gestemd en hij let vooral op onze financieele krachten. Daarom is hij van gedachte, dat men nog zoo kwaad niet doet door niet zoo maar allerlei nieuws te probeeren. Hij is b. v. geen voorstander, noch van den ballon-captif noch van electrisch licht. Van beiden ziet hij het nut niet in.

Wanneer ik den heer de Wijs zoo hoor spreken en zijne argumenten verneem, dan is het mij of ik de oude stukken uit de bureaux te Batavia nalees; ik vind veel overeenkomst. Hij stelt zich b. v. niet veel voor van het goede gezicht uit den ballon omdat men te Atjeh uit hooge boomen en vooral ook uit „den hoogen boom in de missigit” zoo weinig van den omtrek zien kon.

Vooreerst was de kraton domineerend ten opzichte van de missigit, doch daarenboven gaat het immers niet aan om uit hetgeen meer op 25 à 30 M hoogte gezien heeft af te leiden wat men op 250 à 300 M hoogte zien zal. De heer de Wijs was zeker vroeger ook wel te Ambarawa en dan heeft hij waarschijnlijk

ook wel de reis gemaakt naar Magelang en is even als velen doen te voet de Pingit opgeklommen. Welnu als men van af de Pingit naar de vallei van Ambarawa terugkijkt en dan iedere dessa nauwkeurig begrensd ziet liggen, alle wegen en alle rivieren en beken vóór zich ziet alsof men eene landkaart bekeek en iedere beweging van menschen en van vee op die landkaart kan waarnemen, dan krijgt men eenigszins den indruk van hetgeen men van uit een ballon-captif zou kunnen zien. Waarlijk 't is niet om een stokpaardje te berijden, dat ik dit verkenningsmiddel op nieuw hier heb ter sprake gebracht, maar 't is omdat ik voel hoezeer men zich benadeeld heeft en nog benadeeld door stokstijf maar geen proef zelfs te willen nemen. Bij onze eigene Nederlandsche genietroepen is men met de het vorig jaar geboudene oefeningen zeer tevreden en toen ik een paar weken geleden te Parijs was vroeg ik aan de genie-officieren van praktijk, hoe zij over den ballon-captif dachten en waarom men er in Tonkin zoo weinig van had geprofitteerd. Hunne meening over het verkenningsmiddel was over het algemeen gunstig maar 't vordert veel oefening om het goed te gebruiken en dit was de fout geweest bij de uitzending van 't materieel naar Tonkin; er was geen geoefend personeel bij.

Daarom blijf ik, alles saamgenomen van meening dat men ook nu nog een goed werk zou doen door bij ons de proef te nemen (*). Evenals vroeger zal men voor f 120,000, met inbegrip van een half jaar salaris aan den lichte reiziger (toen Eugène Godard), nog wel een contract kunnen krijgen en hoe

(*) In zijne „Atjehsche omtrekken" spreekt Brutus van het gebruik van luchtballons te Atjeh en ook hij neemt *zonder er eenig motief voor te geven* aan, dat dit verkenningsmiddel bij het Indische landschap niet dezelfde verrassende uitkomsten kan opleveren als in Europa. Hij zegt „ik behoef hen, die het Indische landschap, vooral het Atjehsche kennen, niet te zeggen waarom." — Ik van mijn kant geloof, dat Brutus wel het Indische landschap kent, doch zich even als kapitein de Wijs geen goede voorstelling van den gezichtskegel uit een ballon-captif maakt. — Er is met hem trouwens reeds iets gewonnen; hij erkent, dat de ballon waarschijnlijk in 1873 en 1874 nuttig zou zijn geweest om den kraton te vinden.

spoedig is die som dubbel en dwars nitgespaard door een klein voordeel te velde of door 't misloopen eener vijandelijke overvalling.

De heer de Wijs heeft behalve het geldelijke bezwaar ook nog bedenking tegen de practische moeielijkheden, die aan het gebruik van den ballon-captif b. v. voor het vullen, het verplaatsen en het bewaren zouden verbonden zijn. Ik kan hem de verzekering geven, dat hij die bezwaren licht zou achten, wanneer hij, even als ik zulks zeven jaar geleden deed, 't Fransche proefpark te Meudon had bezocht en er de gansche inrichting had gezien (*).

Een gewone verkenningballon kan gemakkelijk door eenige soldaten worden vastgehouden en zij kunnen er meê gaan waar zij willen, de ballon volgt als een vlieger het leitouw. In het geboomte zelfs, zou het spoedig door de geniesoldaten kunnen worden vrijgekapt.

In onze geconcentreerde stelling zouden wij daarenboven verplaatsing weinig noodig hebben. Een enkele ballon met telefoon en electrisch licht in het midden der stelling en de veiligheid zou 1000 0/0 zijn gebaat.

Alle Europeesche legers hebben tegenwoordig hunne ballon-compagnieën.

En nu het electrische licht?

Ik kan daarvan niet veel anders zeggen dan dat de heer de Wijs déveine heeft gehad bij zijne waarnemingen. De publieke opinie omtrent het groote nut van electrisch licht voor alle soort van gebruik staat thans vrij wel vast. De Japansche en de Chineesche marine zijn er zelfs meê nitgerust en het effect is zóó goed en zóó doelmatig, dat na het gebruik van electrisch licht het Suez-kanaal even goed des nachts als over dag doorgevaren wordt.

Met den heer de Wijs ben ik het echter geheel eens, dat het invoeren van nieuwigheden ons niet moet beletten om bij ons

(*) Ik beproefde onlangs op nieuw toegang te krijgen tot het park te Meudon om er iets van den ballon-dirigeable te zien. Alles is echter thans strikt geheim en niemand wordt meer toegelaten.

Indisch leger *in de eerste plaats* de verbeteringen in te voeren, die vóór de hand liggen en die hoog noodig zijn. Hij schrijft den achteruitgang toe aan den langdurigen oorlog, die stelselloos gevoerd, onze krachten overtrof. Ik wijt onzen achteruitgang meer bepaald aan het slechte stelsel van sleurmatig optimisme, dat ons, vooral in den laatsten tijd, tot een conservatief nietsdoen heeft geleid.

De heer de Wijs levert van dit laatste zelf een voorbeeld door te erkennen, dat er aan ons transportwezen te velde veel ontbreekt, terwijl hij het toch maar zoo wil laten omdat verbetering te veel geld zou kosten.

Wij mogen immers op die laatste overweging niet, in de eerste plaats, letten, want hoe minder geld wij uitgeven voor perfectionneering hoe grootser leger en hoe grootser jaarlijksche aanvulling.

De heer de Wijs wil mij verder niet gelooven, wanneer ik, als gevolg mijner ondervinding en studie als Indisch Genie-officier den sleur van open redouten tegen den inlandschen vijand afkeur en de verzekering geef, dat men heel wat troepen zou kunnen uitsparen door betere versterkingen te bouwen. Ware zijne bewering juist, dat men de open redouten voor 75 man ingericht gerust met 25 verdedigen kan en dan met 50 man kan uitrukken, dan zou ik hem volkomen gelijk geven, doch de geschiedenis weerspreekt zijne theorie; men lette b. v. slechts op hetgeen men in onze Atjeh-linie *doet*, waar toch de redouten in een zoo gunstig geval zijn, omdat ze zoo dicht bij elkan- der liggen.

Ik kan hier zonder teekening of schetsen niet voldoende uitleggen, hoe ik versterkingen en blokhuizen tegen den inlandschen vijand zou willen ingericht hebben, doch bij meer beschikbaren tijd, doe ik dit later nog wel. De heer Beeger zal dan tevens zien, dat ook de grondregelen der gezondheidsleer voor mij voornaamste factoren zijn.

Ik wist dat de heer de Wijs belast was geweest met de aanwijzing van buitengewone middelen om Singkel sterk te maken, maar toch kan ik de verzekering herhalen, dat de militaire commandant, dien ik er aantrof — een gunstig bekend officier —

zijne geheele bezetting voor het fort zou hebben gebruikt en de plaats zelf aan haar eigen lot hebben overgelaten. De belegering van Samalangan en nog onlangs die van Djambi door den inlandschen vijand, leveren trouwens het practisch bewijs, dat de goede theorie der actieve verdediging, die niemand de heeren de W. en B. zal tegenspreken, in de praktijk bij onze gebrekkig ingerichte versterkingen onmogelijk wordt. Hierop heb ik de aandacht willen vestigen.

Nog een enkel woord tot den heer de Wijs over de inrichting van het bivak te Penajoeng. Ik wist niet wie in dat bivak in den eersten tijd met den veiligheidsdienst was belast geweest, doch dit doet er dunkt mij hier minder toe. De vraag is of men, bij legering in een klapperbosch van grooten omvang, alleen de gelegerde troepen met voorraad en ambulance moet verschansen en dan wachten en posten — op zich zelf weder gedeckt — buiten die verschansing tot in den boschrand moet vooruitschuiven, dan wel of men het gansche klapperbosch moet omkappen en met de omgekapte boomen eenen zeer langen lagen wal moet vormen, waarachter de keten der schildwachten zich opstelt en die te Penajoeng zóó lang was, dat al de troepen uit het bivak nauwelijks voldoende waren om hem bij een aanval te bezetten en te verdedigen. Een twistgeding over dit vraagstuk zou ons hier in deze vergadering niet ver brengen, doch de gelegenheid zal zich, hoop ik, voordoen om ten bate onzer Indische oorlogvoering in eene critische beschrijving der 2e Atjeh-expeditie ook dit punt in quaestie te behandelen en dan zal ik, dit belooft ik gaarne, die gelegenheid niet laten voorbijgaan.

Nu ten slotte een paar woorden aan den heer Beeger.

Hij wil hebben, dat ik hier mijne denkbelden zal ontwikkelen omtrent het beste defensiestelsel voor Java, doch hij zal het met mij eens zijn, dat eene gedachtenwisseling hierover tusschen ons beiden in deze vergadering weinig nut zal stichten en daarom zal ik er mij van onthouden. Ik heb eenvoudig willen constateeren, dat wij in Indië maar steeds voortleven *zonder defensiestelsel* en om in de praktijk de mogelijke kwade gevolgen daarvan aan te toonen, deed ik het trouw verhaal van mijn vergeefs onderzoek naar het oorlogsdoel onzer strandbatterijen bij Batavia.

Ik geloof, dat niemand onder mijne hoorders op de gedachte is gekomen, dat ik bij die mededeeling iets onplezierigs voor den afdeelingscommandant heb willen zeggen evenmin als voor den chef van het wapen der genie, maar ik heb er eenvoudig op willen wijzen hoe zonderling zeer ernstige militaire zaken soms behandeld kunnen worden.

De heer Beeger is verwonderd, zegt hij, dat ik niet wist, dat de stranddefensie van Batavia moest dienen om eene landing en het met barkassen of sloepen opstoomen of oproeien der rivier te beletten. Wanneer dit zoo was, dan zou hij ook alle recht hebben om verwonderd te zijn; doch ik wist die algemeenheid even goed als ieder ander, maar ik moest m. i. *meer* weten. Ik zocht naar het *hoe*? En dat was het, wat ik niet vinden kon, en wat ook de militaire bevelhebber van West-Java en van de positie Batavia niet wist.

En nu moge de heer Beeger medegaan met de stelling, dat de territoriale commandanten op Java alleen administratieve autoriteiten, dus bureau-ambtenaren zijn; ik kan die stelling, evenmin als vele andere bureaucratische regelingen van dezen lateren tijd niet bewonderen, en ik houd mij dan liever aan den toestand van vijftig jaar geleden, toen de commandanten minder bureaudienst hadden, doch wél moesten weten hoe ze, bij plotseling opkomende moeilijkheden, hun territoir moesten verdedigen met de beschikbare troepen.

De heer Beeger zegt verder, dat ook hij, met den heer de Wijs, het er voor houdt, dat alleen de geldquaestie oorzaak is van het gemis van een behoorlijk transportpark bij ons leger in Indië. Dit zijn wij dan met ons drieën eens, en wanneer de heer B. er op laat volgen, „dat het Indische leger het eenige leger is, dat geen transporttrein bezit”, dan bewijst hij volkomen wat ik daar straks heb aangevoerd, dat slecht begrepen zuinigheid schuld is aan tal van minder goede zaken bij ons leger in Indië.

Ook omtrent de beste inrichting van een transportdienst voor het Indische leger wil de heer B., dat ik mijne denkbeelden meêdeel, doch dit doet men zóó maar niet in enkele woorden. Ik heb reeds daar straks gezegd, dat verplaatsbare spoorwegen

met stoomkracht bij mij hoofdfactoren zouden zijn en dat ik reeds jaren geleden in dien geest voorstellen deed. Wanneer zij, die in Indië met dit onderdeel van het legerbeheer zijn belast, een ontwerp voor een goeden transportdienst willen opmaken, dan zullen zij in eigen schrifturen en in gegevens van andere legers bronnen genoeg vinden.

Ik meen, Mijne Heeren! met dit een en ander de hoofdpunten uit de replek te hebben behandeld. Ik betuig nogmaals U allen dank voor de mij geschonken aandacht.

De heer DE WIJS. Nog slechts één woord. Ik wil volstrekt niet ontkennen, dat men van den inlandschen soldaat uitstekende diensten kan hebben, maar het eenige wat ik wensch is, dat het inlandsch element niet worde uitgebreid *ten koste* van het Europeesche, omdat ik overtuigd ben dat een goed Europeesch soldaat oneindig veel hooger staat dan een goed inlandsch soldaat.

De VOORZITTER. Wanneer thans niemand meer het woord verlangt, dan sluit ik, onder herhaalde dankbetuiging aan den spreker en aan de heeren, die aan het debat hebben deelgenomen, de vergadering.

De Secretaris

G. N. H. SCHULTZ VAN HAEGEN.
